

ONKOLOGIYADA ERTA TASHXIS QO‘YISHNING AHAMIYATI

*G‘oziboeva Mashhura Nazirjonovna- SamDTU, onkologiya kafedrasi klinik
ordinatori*

*Mallaeva M.M-(PhD) SamDTU, Menejment va boqaruv fakulteti , Umimiy
gigiyena va ekologiya kafedra assistenti*

Annatsiya. Ushbu maqolada onkologik kasalliklarni erta aniqlashning ahamiyati, zamonaviy diagnostika usullarining samaradorligi hamda saraton kasalliklari oqibatlarini kamaytirishdagi o‘rni yoritilgan. Erta tashxis qo‘yish kasallikni dastlabki bosqichlarda aniqlash, davolash samaradorligini oshirish va bemorlarning hayot sifatini yaxshilash imkonini beradi. Tadqiqotlar natijalari shuni ko‘rsatadiki, skrining dasturlari va profilaktik ko‘riklar orqali saraton kasalliklaridan o‘lim ko‘rsatkichlarini sezilarli darajada kamaytirish mumkin.

Kalit so‘zlar: onkologiya, saraton, erta tashxis, skrining, profilaktika, diagnostika, xavf omillari, davolash samaradorligi, salomatlik, tibbiy ko‘rik.

ЗНАЧЕНИЕ РАННЕЙ ДИАГНОСТИКИ В ОНКОЛОГИИ

*Гозибоева Машхура Назиржоновна – клинический ординатор кафедры
онкологии Самаркандского государственного медицинского университета*

*Маллаева М.М. (PhD) – ассистент кафедры общей гигиены и экологии
факультета менеджмента и управления Самаркандского государственного
медицинского университета*

Аннотация. В данной статье освещается значение раннего выявления онкологических заболеваний, эффективность современных методов диагностики и их роль в снижении последствий раковых заболеваний. Ранняя диагностика позволяет выявлять заболевание на начальных стадиях, повышать эффективность лечения и улучшать качество жизни пациентов. Результаты исследований показывают, что благодаря скрининговым программам и профилактическим медицинским осмотрам можно значительно снизить показатели смертности от онкологических заболеваний.

Ключевые слова: онкология, рак, ранняя диагностика, скрининг, профилактика, диагностика, факторы риска, эффективность лечения, здоровье, медицинский осмотр.

THE IMPORTANCE OF EARLY DIAGNOSIS IN ONCOLOGY

Mashhura Nazirjonovna G'oziboeva – Clinical Resident, Department of Oncology, Samarkand State Medical University

Mallaeva M.M. (PhD) – Assistant, Department of General Hygiene and Ecology, Faculty of Management and Administration, Samarkand State Medical University

Abstract. This article highlights the importance of early detection of oncological diseases, the effectiveness of modern diagnostic methods, and their role in reducing the consequences of cancer. Early diagnosis makes it possible to identify the disease at its initial stages, increase the effectiveness of treatment, and improve patients' quality of life. Research findings indicate that screening programs and preventive medical examinations can significantly reduce mortality rates associated with cancer.

Keywords: oncology, cancer, early diagnosis, screening, prevention, diagnostics, risk factors, treatment effectiveness, health, medical examination.

Dolzarbligi

Onkologik kasalliklar XXI asrning eng muhim tibbiy va ijtimoiy muammolaridan biri hisoblanadi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, saraton kasalliklari yurak-qon tomir kasalliklaridan keyin o'limga sabab bo'luvchi yetakchi omillardan biri bo'lib qolmoqda. Aholi sonining ortishi, urbanizatsiya jarayonlari, ekologik muammolar, zararli odatlarning keng tarqalishi, noto'g'ri ovqatlanish va jismoniy faollikning pasayishi onkologik kasalliklarning ko'payishiga olib kelmoqda.

Bugungi kunda ko'plab bemorlarda saraton kasalligi kech bosqichlarda aniqlanmoqda. Kasallikning III–IV bosqichlarida tashxis qo'yilishi davolash

samaradorligini pasaytiradi, nogironlik va o‘lim ko‘rsatkichlarini oshiradi hamda sog‘liqni saqlash tizimiga katta iqtisodiy yuk yuklaydi. Erta bosqichlarda aniqlangan saraton kasalliklari esa zamonaviy davolash usullari yordamida samarali nazorat qilinishi yoki to‘liq davolanishi mumkin.

Ayniqsa, ko‘krak bezi saratoni, bachadon bo‘yni saratoni, prostata bezi saratoni, yo‘g‘on ichak saratoni va o‘pka saratoni kabi keng tarqalgan onkologik kasalliklarda skrining dasturlarining joriy etilishi kasallikni dastlabki bosqichlarda aniqlash imkonini bermoqda. Erta tashxis qo‘yish orqali bemorlarning yashash davomiyligi ortadi, davolash xarajatlari kamayadi va hayot sifati yaxshilanadi.

O‘zbekiston Respublikasida ham onkologik kasalliklarni erda aniqlash, profilaktik ko‘riklarni takomillashtirish va aholining onkologik hushyorligini oshirish davlat sog‘liqni saqlash siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Shu sababli onkologiyada erda tashxis qo‘yishning ahamiyatini ilmiy jihatdan o‘rganish, mavjud muammolarni aniqlash va samarali yechimlarni ishlab chiqish dolzarb masala hisoblanadi.

Bundan tashqari, zamonaviy molekulyar-genetik diagnostika usullarining rivojlanishi, sun‘iy intellekt texnologiyalarining tibbiyotga joriy etilishi va skrining dasturlarining takomillashuvi saraton kasalliklarini yanada erda aniqlash imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Bu esa mavzuning ilmiy-amaliy ahamiyatini yanada oshiradi.

Tadqiqot maqsadi

Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi onkologik kasalliklarda erda tashxis qo‘yishning ahamiyatini ilmiy jihatdan tahlil qilish, uning davolash samaradorligi, bemorlarning yashash davomiyligi va hayot sifatiga ta‘sirini baholashdan iborat.

Tadqiqot davomida quyidagi vazifalarni amalga oshirish ko‘zda tutilgan:

Onkologik kasalliklarning zamonaviy epidemiologik holatini o‘rganish va tahlil qilish;

Saraton kasalliklarini erda aniqlashda qo‘llanilayotgan skrining dasturlarining samaradorligini baholash;

Erta va kech bosqichlarda aniqlangan bemorlardagi davolash natijalarini qiyosiy o'rganish;

Onkologik kasalliklarni aniqlashda zamonaviy laborator, instrumental va molekulyar-genetik diagnostika usullarining o'rnini aniqlash;

Aholining profilaktik tibbiy ko'riklarga munosabati va onkologik hushyorlik darajasini baholash;

Erta tashxis qo'yish orqali o'lim ko'rsatkichlari, nogironlik va iqtisodiy xarajatlarni kamaytirish imkoniyatlarini tahlil qilish;

Onkologik kasalliklarni erda aniqlash bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqotning ilmiy ahamiyati shundan iboratki, olingan natijalar onkologik kasalliklarning profilaktikasi va erda diagnostikasini takomillashtirishga xizmat qiladi. Amaliy ahamiyati esa sog'liqni saqlash muassasalarida skrining dasturlarini yanada samarali tashkil etish, aholi o'rtasida profilaktik tadbirlarni kuchaytirish va saraton kasalliklari bilan bog'liq o'lim ko'rsatkichlarini kamaytirishga qaratilgan tavsiyalar ishlab chiqish imkonini beradi.

Tadqiqot materiallari va usullari

Tadqiqot davomida onkologiya sohasiga oid ilmiy adabiyotlar, statistik ma'lumotlar va zamonaviy ilmiy maqolalar tahlil qilindi. Shuningdek, turli mamlakatlarda amalga oshirilayotgan skrining dasturlari natijalari o'rganildi. Tahlil jarayonida qiyosiy, statistik va analitik usullardan foydalanildi.

Saratonning ko'krak bezi, bachadon bo'yni, o'pka va yo'g'on ichak saratoni kabi keng tarqalgan turlari bo'yicha erda tashxis natijalari o'rganildi hamda kasallikning bosqichlariga qarab davolash samaradorligi baholandi.

Tadqiqot natijalari

Tadqiqot davomida onkologik kasalliklarni erda aniqlashning klinik, ijtimoiy va iqtisodiy samaradorligi bo'yicha ilmiy adabiyotlar hamda amaliy ma'lumotlar tahlil qilindi. Olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, saraton kasalliklarini dastlabki bosqichlarda aniqlash bemorlarning yashash davomiyligi va davolanish natijalariga bevosita ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Tahlillar natijasida aniqlanishicha, I–II bosqichlarda tashxis qo‘yilgan onkologik kasalliklarda davolash samaradorligi III–IV bosqichlarga nisbatan ancha yuqori bo‘ladi. Kasallikning dastlabki bosqichlarida o‘smalar odatda mahalliy chegaralangan bo‘lib, metastazlar kuzatilmaydi. Bu esa jarrohlik davolashni samarali qo‘llash, organlarni saqlab qolish va bemorning funksional holatini yaxshiroq saqlash imkonini beradi.

Ko‘krak bezi saratoni bo‘yicha o‘tkazilgan kuzatuvlar mammografik skrining yordamida kasallikni klinik belgilar paydo bo‘lishidan oldin aniqlash mumkinligini ko‘rsatdi. Natijada bemorlarning uzoq muddatli yashash ko‘rsatkichlari oshgan va qaytalanish holatlari kamaygan. Bachadon bo‘yni saratonida PAP-test va HPV skrining tekshiruvlari saratondan oldingi patologik o‘zgarishlarni aniqlash imkonini berib, kasallik rivojlanishining oldini olishga xizmat qilgan.

Yo‘g‘on ichak saratoni bo‘yicha natijalar kolonoskopik tekshiruvlarning yuqori samaradorligini tasdiqladi. Poliplarning o‘z vaqtida aniqlanishi va olib tashlanishi kelajakda xavfli o‘smalar rivojlanish ehtimolini sezilarli darajada kamaytirishi aniqlandi. O‘pka saratonida esa xavf guruhiga kiruvchi shaxslarda past dozali kompyuter tomografiyasidan foydalanish kasallikni erta bosqichlarda aniqlash imkoniyatini oshirgan.

Tadqiqot davomida zamonaviy diagnostika usullarining samaradorligi ham baholandi. Magnit-rezonans tomografiya (MRT), kompyuter tomografiyasi (KT), pozitron-emission tomografiya (PET-KT), immunogistokimyoviy va molekulyar-genetik tekshiruvlar o‘smalarning biologik xususiyatlarini aniq baholash imkonini berishi aniqlandi. Ushbu usullar individual davolash taktikasini tanlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tahlil natijalari shuni ko‘rsatdiki, onkologik kasalliklarni erta aniqlash davolash xarajatlarini ham sezilarli darajada kamaytiradi. Kech bosqichlarda murakkab jarrohlik amaliyotlari, uzoq muddatli kimyoterapiya, immunoterapiya va palliativ yordam talab qilinsa, dastlabki bosqichlarda davolash nisbatan kam

xarajat bilan amalga oshiriladi. Bu esa sog‘liqni saqlash tizimi uchun iqtisodiy jihatdan muhim afzallik hisoblanadi.

Aholi o‘rtasida o‘tkazilgan so‘rovlar natijasida fuqarolarning bir qismi saraton kasalliklarining dastlabki belgilari va profilaktik tekshiruvlarning ahamiyati haqida yetarli bilimga ega emasligi aniqlandi. Profilaktik ko‘riklarda muntazam qatnashuvchi shaxslarda kasalliklarning erta aniqlanish darajasi yuqoriroq bo‘lgani kuzatildi. Bu esa aholining tibbiy savodxonligini oshirish va sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilish zarurligini ko‘rsatadi.

Shuningdek, xavf omillari tahlili natijasida chekish, alkogol iste‘moli, noto‘g‘ri ovqatlanish, semizlik, jismoniy faollikning yetishmasligi, surunkali infeksiyalar hamda ekologik omillar saraton rivojlanishiga sezilarli ta‘sir ko‘rsatishi aniqlandi. Ushbu omillarni kamaytirishga qaratilgan profilaktik tadbirlar onkologik kasalliklar sonining kamayishiga xizmat qilishi mumkin.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari onkologik kasalliklarni erta tashxislash bemorlarning yashash davomiyligini oshirishi, davolash samaradorligini yaxshilashi, nogironlik va o‘lim ko‘rsatkichlarini kamaytirishi hamda sog‘liqni saqlash tizimining iqtisodiy samaradorligini oshirishini tasdiqladi. Shu sababli skrining dasturlarini kengaytirish, zamonaviy diagnostika texnologiyalarini amaliyotga joriy etish va aholining onkologik hushyorligini oshirish saraton kasalliklariga qarshi kurashning eng muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Xulosa

Onkologik kasalliklarda erta tashxis qo‘yish bemorlarning hayotini saqlab qolish va davolash samaradorligini oshirishning eng muhim omillaridan biridir. Skrining dasturlarini keng joriy etish, aholining tibbiy savodxonligini oshirish va muntazam profilaktik ko‘riklarni tashkil etish orqali saraton kasalliklaridan o‘lim ko‘rsatkichlarini kamaytirish mumkin. Erta tashxis nafaqat tibbiy, balki ijtimoiy va iqtisodiy jihatdan ham katta ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Bray F., Laversanne M., Sung H. et al. Global Cancer Statistics. CA: A Cancer Journal for Clinicians, 2024.
2. World Health Organization (WHO). Cancer: Early Diagnosis and Screening. Geneva, 2024.
3. DeVita V.T., Lawrence T.S., Rosenberg S.A. Cancer: Principles and Practice of Oncology. 12th Edition. Philadelphia, 2023.
4. Siegel R.L., Miller K.D., Jemal A. Cancer Statistics. CA: A Cancer Journal for Clinicians, 2024.
5. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. Onkologik kasalliklar profilaktikasi va erta diagnostikasi bo'yicha uslubiy tavsiyalar. Toshkent, 2024.
6. Abbas A.K., Lichtman A.H. Basic Immunology. Elsevier, 2023.
7. Kumar V., Abbas A.K., Aster J.C. Robbins and Cotran Pathologic Basis of Disease. 11th Edition. Elsevier, 2023.
8. National Cancer Institute. Early Detection of Cancer. Bethesda, 2024.
9. Маллаева М. Б. Экология ҳисобини шакллантириш масалалари //So 'ngi ilmiy tadqiqotlar nazariyasi. – 2023. – Т. 6. – №. 4. – С. 269-280.
10. Маллаева М. М. Соғлом турмуш тарзини ривожлантириш //O'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar jurnali. – 2023. – Т. 2. – №. 16. – С. 753-760.
11. Маллаева М. М. Eksperimental toksik gepatitda ayrim polifenollarning ta'siri //International Journal Of Contemporary Scientific And Technical Research. – 2023. – С. 283-286.
12. Махрамовна М. М. Et Al. Pedagogical essence of developing a culture of healthy lifestyle for young people //Web Of Scientist: International Scientific Research Journal. – 2022. – Т. 3. – №. 10. – С. 1234-1238.
13. Mallaeva Mavjudakhan Mahramovna, Khidirov Nemat Chorshanbievich, Kiyomov Ikhtiyor Ergashovich - Galaxy international interdisciplinary research journal (GIIRJ) ISSN (E): 2347-6915, Vol. 11, Issue 2, Feb. (2023)

14. M.A.Mustafakulov, M.M.Mallayeva. Eksperemental Toksik Gepatitda Ayrim Polifenollarning Ta'siri - Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar – 283